JAVNA NAUČNOISTRAŽIVAČKA USTANOVA
INSTITUT ZA ZAŠTITU I EKOLOGIJU
REPUBLIKE SRPSKE
BANjA LUKA

Vidovdanska 43
78000 Banja Luka
Republika Srpska, BiH
Tel: +387 51 218 318
Faks: +387 51 218 322
ekoinstitut@inecco.net
www.institutzei.net

Politika otvorene nauke

JNU Institut za zaštitu i ekologiju Republike Srpske

Februar 2025.

Sadržaj

1. **Uvod** **3**
2. **Ciljevi** **3**
3. **Otvoreni pristup publikacijama** **3**
4. **Otvoreni pristup istraživačkim podacima** **4**
5. **Otvorena softverska rješenja i metodologije** **4**
6. **Građanska nauka i javno uključivanje** **4**
7. **Podrška istraživačima i motivacija** **4**
8. **Monitoring i implementacija** **4**
9. **Pravni i etički okvir** **5**
10. **Zaključak** **5**

1. Uvod

JNU Institut za zaštitu i ekologiju Republike Srpske (IZERS) prepoznaje ključnu ulogu **otvorene nauke (Open Science)** u unapređenju kvaliteta istraživanja, povećanju vidljivosti naučnih rezultata i jačanju saradnje između naučne zajednice, privrede, institucija i građana.

Ova politika je izrađena u okviru **SuDe2Re projekta**, koji IZERS sprovodi s ciljem unapređenja **transparentnosti, dostupnosti i upotrebljivosti naučnih rezultata**. Kroz ovu inicijativu, IZERS je uspostavio **SuDe2Re repozitorijum**, koji služi kao centralna platforma za arhiviranje, diseminaciju i dugoročnu dostupnost svih publikacija istraživača.

Ova politika se temelji na principima **Evropske agende otvorene nauke**, strategijama Evropske komisije za otvoreni pristup i domaćem zakonodavnom okviru u oblasti naučnoistraživačkog rada.

2. Ciljevi

Ova politika ima za cilj da:

1. **Definiše smjernice i obaveze** za otvoreni pristup naučnim publikacijama i istraživačkim podacima IZERS-a, podstičući transparentnost, razmjenu znanja i naučnu saradnju.
2. **Unaprijedi kvalitet, transparentnost i reproducibilnost istraživanja** putem otvorenih metodologija i podataka.
3. **Poveća vidljivost i uticaj istraživačkih rezultata** kroz institucionalni repozitorijum **SuDe2Re**.
4. **Uspostavi okvir za kreiranje repozitorijuma**, osiguravajući dugoročnu arhivaciju i zaštitu istraživačkih rezultata u skladu sa međunarodnim standardima.
5. **Podstakne javno angažovanje i uključivanje građana u naučna istraživanja** kroz pristupačne i otvorene izvore znanja.
6. **Obezbijedi usklađenost istraživačkih aktivnosti sa principima etike, zaštite podataka i intelektualne svojine**.
7. **Istraživači će biti podstaknuti da primenjuju principe otvorene nauke** kroz sistem nagrađivanja i profesionalnog razvoja, čime će se prepoznati i vrednovati njihov doprinos transparentnosti i dostupnosti naučnih saznanja.

3. Otvoreni pristup publikacijama

IZERS zahtijeva da svi naučni i stručni članci, konferencijski radovi i druge publikacije nastale iz istraživanja IZERS budu **objavljeni sa otvorenim pristupom** putem SuDe2Re repozitorijuma.

- Svi istraživači IZERS **dužni su da pohranjuju svoje publikacije** u SuDe2Re repozitorijum u skladu sa odredbama ove politike.
- Publikacije mogu biti objavljene u open access, pretplatničkim i hibridnim časopisima, zbornicima radova, monografijama i drugim vrstama djela.
- Maksimalan dozvoljen embargo period je 6 mjeseci za društveno-humanističke nauke i 12 mjeseci za prirodne i tehničke nauke.
- Istraživači moraju zadržati autorska prava i omogućiti arhiviranje svojih radova u skladu sa pravilima otvorenog pristupa.
- IZERS preporučuje upotrebu **Creative Commons (CC BY ili CC BY-NC) licenci** za zaštitu autorskih prava uz omogućavanje slobodnog korišćenja rezultata istraživanja.

4. Otvoreni pristup istraživačkim podacima

IZERS promoviše politiku **otvorenih podataka**, uz osiguranje zaštite osjetljivih i ličnih podataka u skladu sa zakonskim i etičkim standardima.

- Svi istraživački podaci trebaju biti **FAIR (Findable, Accessible, Interoperable, and Reusable)** i pohranjeni u SuDe2Re repozitorijum ili druge relevantne repozitorijume.
- Podaci koji su rezultat javno finansiranih projekata moraju biti **besplatno dostupni** javnosti osim u slučajevima komercijalnih ograničenja, etičkih pitanja ili zaštite privatnosti.
- IZERS preporučuje korišćenje **DOI (Digital Object Identifier) sistema** za trajnu identifikaciju i citiranje istraživačkih podataka.

5. Otvorena softverska rješenja i metodologije

IZERS podržava razvoj i korišćenje **otvorenih softverskih rješenja, alata i metodologija** kako bi se osigurala reproducibilnost i transparentnost istraživanja.

- Softverski alati razvijeni kroz projekte IZERS trebaju biti **objavljeni pod otvorenim licencama** (npr. MIT, GNU GPL).
- Svi metodološki pristupi i eksperimentalne procedure moraju biti **detaljno dokumentovani i javno dostupni**.
- Korišćenje **verzija softvera i koda treba biti transparentno** kako bi se omogućila provjera i replikacija rezultata.

6. Građanska nauka i javno uključivanje

IZERS aktivno podržava **uključivanje građana i zajednice u naučna istraživanja** putem inicijativa građanske nauke (Citizen Science).

- Kroz **SuDe2Re projekat**, IZERS razvija platforme i alate za učešće građana u istraživanjima o zaštiti životne sredine.
- Organizovaće se **radionice, seminari i otvoreni naučni događaji** kako bi se građanima omogućilo aktivno učešće u naučnim projektima.
- IZERS će promovisati **naučnu pismenost i dostupnost naučnih informacija** široj javnosti kroz vizuelizaciju podataka, otvorene baze znanja i digitalne resurse.

7. Podrška istraživačima i motivacija

IZERS će pružati **sistemsku podršku istraživačima** u implementaciji principa otvorene nauke.

- Istraživači će imati **tehničku i administrativnu pomoć** pri objavljivanju radova u SuDe2Re repozitorijumu.
- Principi otvorene nauke će biti integrisani u **sistem evaluacije istraživača** i kriterijume za napredovanje u karijeri i izbor u istraživačka i naučna zvanja.

8. Monitoring i implementacija

- **Naučno vijeće** IZERS biće odgovoran za sprovođenje i praćenje primjene ove politike.
- Biće uvedene **revizije usklađenosti** istraživača sa politikom otvorene nauke, u skladu sa potrebama.
- Kroz redovne godišnje izvještaje o radu, IZERS će pratiti učestalost objavljivanja otvorenih radova i podataka.

9. Pravni i etički okvir

- IZERS će osigurati da svi aspekti otvorene nauke budu **usklađeni sa domaćim i međunarodnim zakonima** o intelektualnoj svojini, zaštiti podataka i etičkim standardima.
- Za zaštitu osjetljivih informacija koristiće se **prilagođeni nivoi pristupa i anonimizacija podataka**.
- U slučaju sukoba interesa ili posebnih pravnih ograničenja, moguće su **izuzeci uz odobrenje naučnog vijeća** IZERS.

10. Zaključak

Ova politika predstavlja strateški okvir za razvoj otvorene nauke u IZERS-u, kroz projekat SuDe2Re i institucionalni repozitorijum, s ciljem unapređenja naučne izvrsnosti, vidljivosti i društvenog uticaja istraživanja.

Ova politika se usvaja u okviru projekta SuDe2Re i ostaje na snazi na neodređeno vrijeme.

Politika će biti revidirana i ažurirana prema potrebama, na osnovu rezultata praćenja i povratnih informacija zaposlenih.

Sve revizije ili izmjene politike odobrava direktor i one će biti saopštene svim zaposlenima.

Svi zaposleni će biti obaviješteni o eventualnim izmjenama, a ažurirane verzije politike biće javno dostupne na veb stranici IZERS-a.

VD direktora

Prof. dr Predrag Ilić